

שיעור לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל (מתוך אתר האינטרנט של תנועת הנוער העובד והלומד)

מטרות

1. הצפת תחושות וסיפורים אישיים שעולים ביום הזיכרון, ושיחה על משמעותו האישית של יום הזיכרון.
2. בחירה לזכור ולהתייחס לאנשים, אשר יצאו אל מלחמות ישראל, על האנושי, והייחודי שהיה בכל אחד ואחד מהם.
3. הבנה כי חברה אינה יכולה להתקיים ללא זיכרון העבר, ללא הבחירה להתייחס למה שהיה ולזכור את אלו שהלכו למען קיומה ועתידה של מדינת ישראל.
4. הכרות עם סיפורו האישי של חיים (דיקי) לקסברגר כסיפור מופת, על חייל אשר נפל במלחמת העצמאות, ושירו שיהודה עמיחי כתב בייחסו לחיים לקסברגר.

מהלך

א. יום הזיכרון בשבילי – פלקטי התייחסות (כ-10 דקות)

מפזרים שלושה פלקטים. על כל פלקט יש שאלה ומקום להתייחסות (ניתן זמן להסתובב ולכתוב על הפלקטים)

1. על מה אני חושב בצפירה?
2. יום הזיכרון בשבילי הוא...
3. מישהו שאני מכיר או שאני יודע עליו שנפל במלחמות ישראל – מי היה? מה אהב? מה ייחד אותו? מתי ואיך נפל? איך מרגישים אלו שאיבדו אותו?

ב. נקריא את הפלקטים לפי הסדר (כ-20 דקות)

נבקש מהתלמידים להרחיב ולהסביר למה כתבו מה שכתבו. שאלות עזר להנחיית השיחה: איך אתם מתחברים ליום הזיכרון? את מי אתם זוכרים ביום הזיכרון? מה המשמעות של יום הזיכרון בעיניכם?

ג. נקרא קטע של ברל כצנלסון (נספח א') 'על זיכרון ושכחה' (כ-5 דקות)

ד. דיון (כ-10 דקות)

- מדוע חברה זקוקה לזיכרון?
- מדוע אנחנו זקוקים לשכחה?
- איך הייתה נראית חברה שאינה זוכרת/ שוכחת דבר?
- מה הביקורת של ברל על השמרנות ועל הפסידו מהפכניות?
- מה המשמעות של יום הזיכרון בעיצוב החברה?

ה. נקריא את סיפורו האישי של חיים (דיקי) לקסברגר (כ-5 דקות)

חיים, שכונה בפי כל דיקי, נולד בברלין בשנת 1920. בעקבות אחיו הבכור הלך לתנועת הנוער ובגיל 14 עלה לארץ ישראל ולמד בבית הספר החקלאי 'בן שמן'. עם סיום לימודיו הגיע לגבעת ברנר ועבד כעגלון.

ב- 1941 התגייס לפלמ"ח וכאשר התארגנה המחלקה הערבית הועבר אליה. בחורשות משמר העמק פגש את מפקדו שמעון אבידן שמאוחר יותר היה גם מפקדו בחטיבת גבעתי במלחמת העצמאות. דיקי היה בין הלוחמים שעברו להלחם עם הבריגדה באיטליה כנגד הגרמנים במלחמת העולם השנייה. עם שובו לארץ ולגבעת ברנר התמנה למפקד אזור ועשה את כל ההכנות בגבעה למלחמה ההולכת ומתקרבת.

דיקי נשא לאשה את ציפורה ובסוף 1947 נולדה בתם, עדה. במלחמת העצמאות דיקי פיקד על פלוגה של לוחמים בני 16-18 שגויסו הישר מספסל הלימודים, ולאחר אימון קצר ירדו לחזית הנגב. עוזרו הנאמן היה יהודה עמיחי המשורר.

באחת ההפוגות מהמלחמה דיקי יצא דרך קווי המצרים צפונה והגיע לגבעת ברנר לראות בפעם הראשונה את בתו עדה, ומיהר לחזור אל חייליו בדרום. באותו שבוע יצא בראש חייליו לפעולה כנגד המצרים בחוליקאת (חלץ) ונפל עם כולם בקרב. לאחר שבועות נתגלה קבר האחים של הלוחמים והם הובאו לקבורה בכפר ורבורג. סיפור היחידה והקרב האחרון נכתב בספר "ברוח הנוראה הזאת" של יהודה עמיחי. דמותו של דיקי, האדם והמפקד, השפיעה רבות על כתיבתו של סגנו ורעו, יהודה עמיחי, וליוותה אותו לאורך כל חייו.

ו. נשמיע את השיר 'גם האגרוף' (נספח ב') (כ-5 דקות)

ז. דיון (כ-10 דקות)

- מה מתאר השיר?
- מאיפה יוצאים החיילים לקרב?
- מה מבקש עמיחי לזכור ולהזכיר?
- למה חשוב לזכור כך את היציאה לקרבות?

ח. נקרא קטע שכתב דוד מלץ, על בנו רפי שנפל במלחמת העצמאות בקרב נבי-סמואל (נספח ג') (כ-10 דקות)

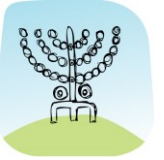
ט. דיון: (כ-10 דקות)

- מה מתאר הקטע?
- מה מגלה האב על בנו?
- כיצד הוא מתאבל על בנו?
- מהו היסוד הנצחי באדם אותו הוא מתאר?

י. סיכום

יום הזיכרון הוא יום בו אנו מתייחדים ומתאבלים על לוחמינו שנפלו במערכות ישראל. יום בו חשוב להתייחס ולספר על הנופלים, האנשים שהיו, מה שאהבו, מה שיחד אותם. חברה נבנית על יסודותיה של החברה הקיימת וממשיכה אותם מתוך הקשר ההיסטורי. כאנשים שרוצים לבנות חברה טובה יותר, חשוב שנדע לזכור, להוקיר ולכבד את חללינו שנפלו במערכות ישראל.

חיים (דיקי) לקסברגר

נספח א' – ברל כצנלסון

שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו. קלסתר פנינו לא היה אז אלא העתק של דורות עברו. ואילו הייתה השיכחה משתלטת בנו כליל- כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש?

השמרנות האפלה רוצה ליטול מאיתנו את כוח השיכחה, והפסוודו מהפכנות רואה בכל זכירת עבר את "האויב". אך לולא נשתמרו בזיכרון האנושות דברים יקרי ערך, מגמות נעלות, זכר תקופות פריחה ומאמצי חירות וגבורה, לא הייתה אפשרית כל תנועה מהפכנית. היינו נמקים בדלותינו ובבערותינו, עבדי עולם. (במבחן', עלון תנועת הנוער המחנות העולים)

נספח ב'

חוליקת – השיר השלישי על דיקי/ יהודה עמיחי

זכרו שגם היציאה לקרבות הנוראים
עוברת תמיד דרך גנים וחלונות
וילדים משחקים וכלב נובח

זכרו והזכירו לפרי שנשר
את העלים ואת הענף,
הזכירו לקוצים הקשים
שהיו רכים באביב,
ואל תשכחו שגם האגרוף
היה פעם יד פתוחה ואצבעות

בגבעות האלה אפילו מגדלי קדוח הנפט
הם כבר זכרון. כאן נפל דיקי
שהיה גדול ממני בארבע שנים והיה לי כאב
בעת צרה ומצוקה. עכשו אני גדול ממנו
בארבעים שנה ואני זוכר אותו
כמו בן צעיר ואני אב זקן ואבל.

ואתם שזוכרים רק פנים,
אל תשכחו את הידיים המושטות
ואת הרגלים הרצות בקלות
ואת המלים

נספח ג' – דוד מלך

...עתה, עם ימות המלחמה, כשרבים כה הנופלים מבין בנינו, עם נופלם ככה, בפשטות שאינה פשוטה כל עיקר, באומץ לב שמפרפרת בו תשוקה לחיים, אנו מחפשים ומפשפשים אחרי כל אות וסימן שהם משאירים אחריהם. בייחוד להוטים אנו אחרי מילה כתובה שלהם, מילה אינטימית, שתאפשר לנו לחדור לתוך עולמם הפנימי, שנראה לנו כה שונה משלנו, כה סגור בפנינו. עתה זכיתי בנסיבות איומות לקרוא את מכתביו האינטימיים ביותר של רפי לנערתו. מתפרסמים גם מכתבים רבים משל נערים שנפלו במערכה. והנה מתגלה, כי בעצם טעות גדולה הייתה בידינו בהתריענו על הבנים שהנם כאלה וכאלה, יבשים, קשים, אנוכיים, חסרי רגש. מתברר שרק קליפתם החיצונית היא שנתחכנו בה וחשבנו אותה כה שונה משלנו, שעלתה וכיסתה עליהם בצמיחתם תוך חיי פשטות של טבע ועבודה, ואצלנו גם בחברתיות היתירה של החינוך המשותף. בליבם, בעמקם, ישכון אותו האנוש, אותה הנקודה האנושית אשר תשגשג אולי ביתר עוז וביתר יופי בתנאים של חיי טבע, עבודה ופשטות. כמה צימאון לאהבה, ליופי, לחמימות אנושית במכתבים של רפי. מתברר שכל הדיבורים וכל הכרזות מסביב לחידה הגדולה של ה"נוער שלנו", לחדור לעולמו המיוחד, לגלות וכו' כל הדברים האלה אין להם שחר. יש בכל מקום ובכל זמן -

ה א ד ס. הקליפות משתנות, הלבושים יתחלפו, ובתוך, ובמהות, יישאר הוא- האדם. האנושי הנצחי. עם כל הגעגועים והכאבים שבהם, הנהייה והצער שבה. וגם החוויה והטוב האנושיים. יש הזיק האנושי בפינה שבלב. והלב מפרפר- תמיד ולעולם.

...החריפות של המכה, של הכאב, חותכת שוב ושוב מחדש. בכל יום תמיד חדש הוא הכאב. והאימה והטירוף שבמחשבה שאינה מתקבלת עדיין על הדעת, בשום אופן אינה מתקבלת על הדעת.

...ציוץ של ציפור שיש בו מטהרו של עולם, זוך של שחר בהיולד יום, שזורע תקווה בנפשו של אדם ורפאות בליבו- עתה יעורר בי כאב חד עד לזעקה. כי ליבו שלו, של בני שלי, לא יורעד עוד ענוגות לשמעו. ליבו שלו לא יהלום עוד בתקווה רכה לצלילו הרונן.

...ישבנו והקשבנו לנגינת המנגנים בקונצרט של תזמורת. הקשבנו בהנאה. וננעץ פתאום הכאב והטירוף במוח ובלב: כל זה בלעדיו. הן הוא איננו. איננו. רציתי לזעוק זעקה גדולה ומרה לתוך הקהל הרב שמילא את המגרש, אל הבמה שם יושבים הם ומנגנים, ומנגנים.

בני, רפי, הריני עוסק ימים שלמים במכתביך- להתקנים, להוציא מהם לרשות הרבים. יודע אני בך שלא היית מסכים לכך. שהיית מתקומם לזו הוצאת עולמך האינטימי אל החוץ. ודאי חולשה היא גם זאת בנו- אך הן תסלח לרצון להציל לפליטה ניצוץ קטן זה מאש נפשך אשר יקדה בך ודעכה לנו- ויי, דעכה לנו לנצח.

ואין מכתביך אלא מגילות מגילות של נפשך- לווהטות, מתרפקות- לווהטות ושרות את עצמן. מכתביך האחרונים, ימים לא רבים לפני נפלך, שרת שירת האהבה המחודשת. חלום האהבה הנפלאה, אשר המלאך זך הכנפיים יאמצנה אל ליבו וינשא איתה למעלה. ימים אחרונים, במכתבך האחרון, התרפקת בגעגועים מכאיבים - הייתה בך התרפקות גדולה על האנושי, החי, החם, האוהב. על הלב האנושי. נפתלת עם עצמך, עם התפל, עם הקרוע, עם האבדון, עם האטום והסתום. ידעת גם כף הקלע- בין טומאה לקדושה. מקדש אל רצית לבנות לך. עליו נאבקת.

בני, בני רפאל.

א ב א

